

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філологічних наук, доцента

О.І. Шевченка – на дисертацію **І.В. Семеніста**

«Мовна комунікація в цифровому середовищі: моделі, засоби, механізми (на матеріалі інновацій європейських та азійських варіантів англійської мови)» [Запоріжжя: ЗНУ, 2021. – 545 с.], подану на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Цифрова дійсність як продукт сучасної цивілізації є визначальним чинником у життєдіяльності людства взагалі і у формуванні наукових пріоритетів сучасного мовознавства зокрема, що і зумовлює її **актуальність**. Рецензована дисертація І.В. Семеніста присвячена дослідженню саме цих, зумовлених «дігіталізацією», поточних тенденцій у англістиці. **Метою** наукової праці задекларовано виявлення моделей, засобів, мовних та технологічних механізмів інноваційної комунікації. Для досягнення поставленої мети автор буде своє дослідження на уже доведених висновках філософів, логіків, мовознавців стосовно того, що цифрові технології - це не лише засіб передачі інформації. Доцільно використовуючи феноменологічний інструментарій, І.В. Семеніста розглядає цифрові технології також як засіб конституювання світу, смислоутворення, що виступає каталізатором формування лексичних інновацій в англійській мові. Автор дисертації виправдано постулює цифрове середовище як складну, багатогранну і багатовимірну сферу синтезу дійсності, людського досвіду та соціо-комунікативної діяльності, виходячи з існуючих філософських, антропологічних, психологічних, культурологічних положень, відповідно до котрих цифрове середовище виступає як особливий тип субстанції – матеріальної та ідеальної реальності, як середовище реалізації новітніх тенденцій антропогенезу, як психосоматична та емоційна площина

функціонування особистості, як сфера духовного досвіду, як система різнорівневих, різноспрямованих соціальних відношень та комунікативної взаємодії.

Інноваційну комунікацію в глобалізованому цифровому середовищі у галузі отримання нових знань в рецензованій дисертації розглянуто із виправданим залученням понятійного апарату феноменології як науки саме про отримання і систематизацію знань про дійсність (Е. Гуссерль, К. Бюлер, М. Мерло-Понті). Такий підхід у царині неології є релевантним і новаторським, з огляду на те, що феноменологічна лінгвістика уже здобула законний статус наукової дисципліни. Все більше з'являється наукових розвідок, побудованих на принципах, поняттях, категоріях феноменології (С. Кроуелл, Р. Махачашвілі, Н. Мотрошилова, О. Шевченко). Нещодавно захищена докторська дисертація, у котрій систематизовано висвітлені принципи феноменологічної лінгвістики і, зокрема, феноменології слова (З. Карманова).

У рецензованому дослідженні застосовано широкий спектр **методів** дослідження, серед яких – елементи методу феноменологічної редукції, концептуального аналізу, комунікативно-функціональний, структурний, ідентифікаційний, описовий, контекстний, компонентний, корпусний, контент аналіз, прийоми експериментально-польових досліджень, кількісних підрахунків та ін. Обґрунтований і сучасний методологічний підхід, застосування низки релевантних загальнонаукових і лінгвістичних методів, репрезентативність мовного матеріалу, його системний і прозорий аналіз забезпечують наукову **достовірність** висновків та об'єктивність положень дисертації.

Послідовність і цілісність дисертації І.В. Семеніста відбито у її чіткій і логічній **структурі**, яка демонструє спрямованість на доказ авторської **гіпотези** про те, що «феноменологічна природа інноваційної комунікації у галузі отримання нових знань у цифровому середовищі передбачає нерозривне, обопільне поєднання її лінгвального та субстантного

(онтологічного, епістемічного та антропологічного) аспектів у площині взаємовиявлення сутності : : явище». Такий ракурс дослідження уможливив розгляд інноваційної природи англomовної комунікації у галузі отримання нових знань у глобальному цифровому середовищі у статичній та динамічній.

У першому розділі автор розглядає засади та критерії виявлення специфічних ознак комунікативних моделей в освіті, типологічні характеристики цифрового дискурсу, обґрунтовує своє розуміння поняття «інноваційна комунікація у галузі отримання нових знань», висвітлює лінгвальні та екстралінгвальні передумови існування цього феномену, забезпечує теоретичне обґрунтування дослідження принципів та механізмів цифрового спілкування в освітній сфері.

Другий розділ присвячено висвітленню у межах лінгво-філософського підходу проблем та процедур визначення характеристик онтологічної, мовної, та когнітивної моделей цифрової комунікації в освітньому просторі. Автор кваліфікує сучасне цифрове середовище як частину техносфери, як продукт цивілізації, котрий відокремлюється у самодостатнє екзистенційне ціле, розглядає процедуру цифрової комунікативної трансформації як складний фреймовий сценарій акціонального або скриптового типу. На особливу увагу заслуговують актуальні для сьогодення міркування автора та висновки дослідження стосовно переведення процесу отримання нових знань у цифровий формат в умовах пандемії і карантинних обмежень.

У третьому розділі систематизовано прагматичні засади визначення якості та ефективності освітніх процесів у цифрову добу на інституційному та неформальному рівні в умовах пандемії і карантинних заходів. На основі результатів експериментально-польових досліджень *(опитування мовців-респондентів європейського і азійського варіантів англійської мови) схарактеризовано принципи виявлення сучасних навичок та цифрових комунікативних компетенцій у зіставленні з необхідними класичними комунікативними компетенціями минулого століття, визначено характерні для

цифрової доби ключові види комунікативної діяльності. Достовірність висновків польового опитування обґрунтовується наведеними результатами кількісного та якісного аналізу.

Четвертий розділ присвячено проблемі верифікації ефективності та функціональності інноваційної мовної комунікації в освітньому процесі на основі діагностики цифрових навичок суб'єктів отримання нових знань із застосуванням англійської мови як засобу спілкування у глобальному масштабі. Запропоновано триступеневий алгоритм визначення рейтингу перлокутивної ефективності окремих цифрових інструментів комунікації.

Наукова новизна представленої роботи впливає, насамперед, із систематизації характеристик і параметризації інноваційної англомовної комунікації в галузі отримання нових знань у глобальному цифровому середовищі на макро- та мікрорівні, що дозволило автору виявити специфічні феноменологічні та прагматичні ознаки, властивості та технологічні інструменти організації і реалізації процесу отримання нових знань. Новизною вирізняється, зокрема, параметризація інноваційної комунікації в цифровому середовищі в період пандемії в умовах глобальних карантинних обмежень та запропонована автором методологія моделювання інноваційної комунікації у перебігу отримання нових знань на матеріалі європейських та азійських варіантів англійської мови у цифровому середовищі в феноменологічній, прагматичній та когнітивній площинах. Важливим досягненням автора рецензованої дисертації є реалізація експериментальної верифікації методом опитування мовців-респондентів щодо перлокутивної ефективності інноваційної англомовної комунікації в освітньому процесі у глобальному цифровому середовищі в період надзвичайних карантинних обмежень. Дисертація І.В. Семеніста розвиває та поглиблює постулати феноменологічної лінгвістики у застосуванні до неології. Автор досліджує феноменологічну природу інноваційної комунікації цифрової доби у поєднанні лінгвального, онтологічного, епістемічного та антропологічного

аспектів, як виявлення феноменологічної консолідованості. У рецензованому дослідженні здобуває теоретико-методологічне обґрунтування і систематизація принципів, напрямків, механізмів та результатів змістової динаміки мовних макро- та мікроструктур комунікації у галузі отримання нових знань у царині цифрового середовища як консолідованого лінгвального об'єкта. Це завдання виконано відповідно до феноменологічного ракурсу дослідження комплексних комунікативних об'єктів з урахуванням субстантних характеристик об'єктів та явищ.

Теоретичне значення представленого дослідження полягає, насамперед, в тому, що постулати та висновки наведеної дисертації становлять внесок у моделювання конфігурації та з'ясування засад динамічної взаємодії змістових та інструментальних елементів інноваційної комунікації у навчальному процесі у цифровому середовищі і є внеском у сучасний стан розробки теорій семантики, ономазіології та словотвору. Зокрема, необхідно відзначити безперечну значущість рецензованої дисертації для подальшого дослідження феноменологічного характеру взаємодії якісних ознак та властивостей інноваційного інструментарію в освітньому процесі цифрової доби.

Перспективи дослідження полягають у розширенні кола розвідок щодо оцінки параметрів розвитку цифрової грамотності як передумови успішної, якісної ефективної інноваційної комунікації у галузі отримання нових знань для окремих груп мов, для різних типів та засобів електронного навчання, що використовуються для засвоєння та застосування англійської мови як засобу глобальної комунікації.

Практична цінність дисертації, що рецензується, зумовлена широкими можливостями застосування матеріалів та результатів, здобутих у процесі дослідження, у викладацькій діяльності у вищій школі: у нормативних курсах з мовознавства, лексикології, стилістики, теорії комунікації, перекладознавства, при запровадженні спецкурсів з феноменологічної лінгвістики, неології, термінознавства, соціолінгвістики,

цифрової лінгвістики та цифрової гуманітаристики у закладах вищої освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані також у лексикографічній практиці та наукових пошуках студентів і аспірантів.

Рецензовану дисертацію забезпечено відповідною теоретичною та методологічною базою. Теоретико-методологічний та референційний апарат налічує понад 500 джерел, причому достатню кількість з них представлено фундаментальними публікаціями вітчизняних та зарубіжних науковців останнього періоду. Теоретична та методологічна база разом з репрезентативним обсягом опрацьованого фактичного матеріалу зумовлюють об'єктивність і достовірність отриманих результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження відрізняється комплексною системністю репрезентації матеріалу, ретельністю виконання поставлених завдань, досконалим володінням різноманітними методами аналізу, обсягом опрацьованого теоретичного та фактичного матеріалу.

Попри все, до процедурно-аналітичного та формального аспектів дослідження виникають певні **зауваження**, суть яких може бути зведеною до наступних положень:

1. Залучення категорійного апарату лінгвістичної феноменології у царині англословної неології є безумовно інноваційною і однією з найпринадніших рис дисертації, проте, сама процедура феноменологічного аналізу видається недостатньо розписаною. У термінах феноменології наведені неологізми і, зокрема, результати опитування мовців-респондентів, є виявленням феноменологічного конституювання дійсності, феноменологічної редукції носіями мови, що веде до смислоутворення і появи нових слів. На мою думку, саме ці лінгвістично релевантні епістемологічні і гносеологічні аспекти наукового осмислення глобального цифрового середовища мусили б бути більш експлікованими.

2. Дискусійним виявляється запропоноване у межах рецензованого дослідження визначення інноваційної логосфери інформаційно-комунікативних технологій, електронного навчання та цифрових компетентностей як мовної та пресупозиційної передумови інноваційної комунікації у галузі отримання нових знань у цифровому середовищі, зокрема, потребує уточнення, які саме компоненти логосфери є складовими пресупозиції інноваційної комунікації у цифровому середовищі. Викликають сумніви та потребують експлікації дефініції та сигніфікативний обсяг низки понять у категорійному апараті дослідження, зокрема: «інноваційна комунікація в глобальному цифровому середовищі як вертикально інтегрована на макро- та мікрорівні множинність узуальних мовних інновацій та інноваційних комунікативних практик отримання нових знань» (стор. 3).
3. Розмежування поняттєвого обсягу термінів «конструктивні елементи цифрового отримання нових знань (знання/пізнання/навчання)» та «конструктивні елементи цифрової самосвідомості» (стор. 102) є недостатньо окресленим. Додаткового висвітлення і ілюстративного підтвердження, залучаючи матеріал відповідних варіантів англійської мови, вимагає, на мій погляд, процедура цифрової комунікативної трансформації як складного фреймового сценарію динамічного акціонального або скриптового типу, зокрема, зосереджуючи увагу на виявленні розбіжностей в адаптації фреймового сценарію інноваційної комунікації залежно від складників мовної картини світу користувачів європейських та азійських варіантів англійської мови. Чіткішого формулювання і унаочнення, залучаючи наявний емпіричний матеріал, потребують поняття «гнучкість» та «адаптивність» (стор. 149) розвитку багаторівневого складу європейських та азійських варіантів англійської мови глобального спілкування у співвіднесенні з

розвитком сфери цифрової комунікації. Попри релевантність запропонованого у дослідженні робочого визначення Інтернет-комунікації, було б доцільним доповнити його кваліфікативною характеристикою потенційного каналу комунікативної взаємодії за ознаками – безпосередність / опосередкованість.

4. Бажано уточнити, до якого типу цифрового аранжування комунікації (із запропонованої неконвенційної системи: Web 1.0, 2.0, 3.0 та 4.0) автор пропонує відносити інноваційну комунікацію в галузі отримання нових знань та за якими наскрізними характеристиками. Потребують унаочнення з опорою на емпіричний матеріал, та враховуючи наукове завдання дослідження, ключові виміри пресупозиції та комунікативні тактики, ефективні для здійснення різних типів мовленнєвої діяльності на основі глобалізованих варіантів англійської мови у галузі отримання нових знань.
5. Є зауваження до архітектури тексту дисертації. До прикладу, п.п. 1.2, 2.1, 4.1, 4.3 – було би доцільно розбити ці фрагменти змісту на окремі підпункти. Певні рисунки є недостатньо інформативними і потребують додаткового коментаря (до прикладу, рис. 2.2.9).
6. Низку положень дослідження, що присвячено ідентифікації та кваліфікативному аналізу антропоцентричних засад інновативності комунікації варто, на наш розсуд, увиразнити кількісними або відсотковими даними.
7. В роботі трапляються технічні огріхи та порушення стилістичної та граматичної узгодженості.

Перелік наведених зауважень та критичних коментарів свідчить, що вони мають, здебільшого дискусійний характер і не ставлять під сумнів високу оцінку рецензованої дисертації, наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи, особистий внесок автора, глибину та об'єктивність проведеного аналізу, верифікованість результатів. Положення,

методологічні та процесуальні алгоритми, результати та здобутки представленого дослідження адекватною мірою висвітлено в наукових публікаціях автора, належним чином відбито у авторефераті.

Залучення новітньої методології, зокрема, понятійного апарату феноменологічної лінгвістики, спрямованість на виявлення особливостей отримання нового знання на основі активного застосування технологій цифрового середовища в умовах пандемії і прагнення створити підвалини нового підходу до наукового осмислення лінгвістично релевантних аспектів освіти цифрової доби – все це дає підстави вважати, що дисертаційне дослідження на тему **«Мовна комунікація в цифровому середовищі: моделі, засоби, механізми (на матеріалі європейських та азійських варіантів англійської мови)»** є узгодженим із задекларованими в Україні принципами дігіталізації як основного напрямку інноваційного розвитку науки і відповідає чинним вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджені постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.15, № 1159 від 30.12.2015 та № 607 від 15.07.20, а сам автор, Семеніст Іван Васильович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент

Доктор філологічних наук, доцент,

професор кафедри теорії та практики перекладу

з англійської мови

Запорізького національного університету

О. І. Шевченко

Олександр Шевченко

